

TÜRKİYE'DEKİ SES EĞİTİMİ UYGULAMALARINDA ÖĞRETİCİ BAĞIMLILIĞI VE PİYANO EŞLİKLİ METOD YETERSİZLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Sibel POLAT¹
Dr. Öğr. Üyesi Vefa TERZİOĞLU²

Özet

Bu çalışmada, ülkemizdeki ses icra sanatının herhangi bir türünde eğitim alan bireyler tarafından sesin ön planda tutularak mesleki çalgıya yeterli şekilde ağırlık verilmemesi ve alana yönelik ses metodlarının oluşturulamaması ses eğitimi uygulamalarında öğretici bağımlılığının ortaya çıkmasına yol açan eksiklikler olarak ele alınmıştır. Çalgı ve ses ilişkisi kapsamında Batı ve Türk müziği geleneklerine uygun piyano eşlikli ses egzersizleri metod eksikliği ise bu durumu yansıtan bir husus olarak incelenmiştir. Türkiye'de akademik olarak fakülterde ses eğitimi sıklıkla Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Opera, nadiren ise Caz bölümlerine sahiptir. Bu bölümlerde eğitim gören bireylerin mesleki çalgı yetkinliğinin artırılması ses sanatı alanında donanımlı bireylerin yetiştirilmesinde, icra türüne ve diline özgü zengin ses metodlarının oluşturulmasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu alanda çalışan ilgili araştırmacıların teşvik edilmeleri ve desteklenmeleri üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Çalışmada hem Batı müziği hem de çok sesli Türk müziği alanında çalışan ülkemizdeki ses eğitimcilerinin eşlik sazi olan piyanoda yetersiz olmaları ile beraber bestecilerin de bu konuya gerekli katkı sağlamadıkları hususuna değinilmektedir. Probleme bakıldığında mevcut ses alıştırma yöntemlerinin genellikle yabancı kökenli olması nedeni ile ses eğitimi derslerinde çok sesli Türk müziğinin makamsal yapısına ve Türkçeye uygun metodların olmaması sorunu ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı bireylere ses eğitiminin temel öğeleri ve çeşitli söyleme tekniklerinin öğretilmesi daha da zorlaşmaktadır. Bu duruma bir de piyano eşliği yetersizliği eklenince ses eğitimi alan bireyler hem Batı müziğinin ortaya koyduğu tonal/modal organizasyonun standartlarından, hem de Türk müziğinin makamsal yapısından mahrum kalmaktadır. Çalışmada ses eğitimindeki bu gibi problemlerin çözümüne yönelik bir takım öneriler sunulmuştur. Bu araştırma betimsel tarama (Survey) türü ile yürütülmüş olup, hali hazırda geliştirme aşamasında olan "Polat Ses Egzersizleri" metodunun içeriği üzerine kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ses Eğitimi, Çok Seslendirme, Piyano Eşliği, Türk Müziği, Makamsal Ezgi

AN EVALUATION UPON THE INSTRUCTOR DEPENDENCE AND THE INSUFFICIENCY OF THE METHOD WITH THE PIANO ACCOMPANY IN VOCAL TRAINING PRACTICES IN TURKEY**Abstract**

In this study, it is discussed that there are remarkable insufficiencies which cause instructor dependence in vocal training practices such as giving particular importance to voice and not adequately concentrating on the professional instrument, and not being able to form vocal methods aimed at the field by those who get vocal training in any type of the vocal performance art. Within the context of instrument and voice, the insufficiency of a method with piano accompanied vocal exercise appropriate to Turkish and Western music is viewed as an element reflecting this situation. In Turkey, vocal training is academically given in Turkish Folk Music, Turkish Classical Music, Opera, and rarely Jazz departments in faculties. Increasing the professional instrument competence of individuals who are trained in these departments is thought to be helpful in training individuals that are qualified in vocal arts, and in constituting rich vocal methods special to performance type and language. It is another important matter to be emphasized that the interested researchers studying in this field must be promoted and supported. In the study, it is mentioned that the vocal trainers, who study both Western music and polyphonic Turkish music, are insufficient in the accompanying-instrument – the piano – and also that composers do not make enough contribution to this matter. When the problem is considered, it is seen that as the present vocal practices are generally of foreign origin, there comes up the problem of methods' not being accordant with the modal structure of polyphonic Turkish music in vocal training courses. Therefore, it becomes more and more difficult to teach the basic elements of vocal training and various singing techniques to individuals. When the insufficiency of the piano is added to this, the individuals who get vocal training are deprived of both the standards of tonal/modal organization set forth by the Western music, and the modal form of the Turkish music. In the study a number of suggestions are made for the solution of such problems. This study was made by descriptive survey model and was built on the content of the "Polat Vocal Exercises" method, which is still in the development stage.

Keywords: Vocal Training, Polyphony, Piano Accompany, Turkish Music, Modal Melody.

Özgün Araştırma / Original Article

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, Kafkas Üniversitesi, Türkiye, sibel.polat@kafkas.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9671-1880

² Atatürk Üniversitesi, Türkiye, vefa.terzioglu@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3552-1837

GİRİŞ: DÜNYADA SES METODU ÇEŞİTLİLİĞİNE GENEL BAKIŞ

Farklı müzik türlerinin icra tekniklerine yönelik metodların oluşturulması özellikle Avrupa'da yıllardır sık rastlanan bir durumdur. Avrupa'da oluşturulan metodların temel hedefi icra edilecek türün repertuarına göre oluşturulmuş olmasıdır. Çok sesli yapıya sahip olan uluslararası sanat müziği şan repertuarı muhakkak bir piyano veya orkestra eşliğini içermektedir. Dünyadaki özgün metod çeşitliliğine bakıldığında, şarkı söyleme stilleri ve türlerine özgü oluşturulan birçok rehber kitap görülmektedir. Bu kitapların; klasik opera, caz/bluz, pop, rock, hip hop solistlerine ve klasik, çağdaş, pop ve caz korolarının yanı sıra çocuk koroları, kilise korolarının vb. repertuarına uygun olarak ses egzersizi metodlarının oluşturulduğunu görmek mümkündür. Avrupa'nın klasik solistler ve opera için oluşturulan egzersiz kitaplarına bakıldığında ise; metodu oluşturan kişilerin isimlerini taşıdığı (Ferdinand Sieber, Judy Clark, Giovanni Lamperti, George Dodds, Salvatore Marchesi, Giuseppe Concone, B. Lutgen, Nicola Vaccai, Franz Abt, Wolfgang Amadeus Mozart, Heinrich Panofka, Victor Herbert, Bonoldi, Estelle Liebling) ve bu mevcut egzersiz metodlarının ses türlerine, ranjına, repertuara ve icra stillerine göre kazandırılması gereken hedef davranışların değiştiği görülmektedir. Örneğin; klasik Batı müziği çerçevesinde, ses açma metodlarından ses eğitmeni Sabine Horstmann (2009) tarafında oluşturulan Choral Vocal Technique kitabında yer verilen Vocal Exercises (Ses Egzersizleri) kitabı incelendiğinde, içinde tonal müziğinin ezgisel ve armonik anlatım standartları göze çarpmaktadır. Bu standartlar uluslararası sanat müziğine özgü olan çok sesli yapı ve armonik çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Çoğu zaman ses alıştırmaları tonal duygusunu kuvvetlendirme ve çok sesli şan eserine hazırlama niteliklerini taşır. Bu bağlamda, Batı müziğinde konu ile ilgili sağlam öğretici metodların söz konusu olduğunu vurgulamak gerekir.

TÜRKİYE'DEKİ SES EĞİTİMİ UYGULAMALARINDA ÖĞRETİCİ BAĞIMLILIĞI

Türkiye'de geleneksel ve klasik formda Türkçeye uygun ses egzersizi metodlarının henüz oluşturulmamış olması ile birlikte çok sesli Türk müziği eserlerinin icrasından önce bireyi esere hazırlayıcı herhangi bir metodun bulunmayışı da alanda önemli eksiklik olarak düşünülmektedir. Çok sesli Türk müziği eserlerinin icrasından önce öğretici tarafından seçilen eserin makamsal dizisine uygun muhakkak esere hazırlayıcı doğaçlama egzersizler yapılmakta, ancak belirli sistematığı olan herhangi bir metod bulunmamaktadır. Ses egzersizlerinin metod olmaksızın sadece öğreticiye bırakılması öğrenci ve öğretici için sorun olarak karşımıza çıkmakta, öğreticiye bağımlı olan öğrencilerin, öğretici olmaksızın çalışma yapmasını imkânsız hale getirmektedir.

Türkiye'deki ses icra sanatının herhangi bir türünde eğitim alan bireyler tarafından sesin ön planda tutularak mesleki çalgıya yeterli şekilde ağırlık verilmemesi de ayrıca alana yönelik ses metodlarının oluşturulamamasına ve ses eğitimi uygulamalarında öğretici bağımlılığının ortaya çıkmasına yol açan eksiklikler olarak düşünülmektedir. Çalgı - ses ve tür - egzersiz ilişkisi kapsamında icra edilecek türün geleneklerine uygun enstrümanların eşliği ile oluşturulmuş ses egzersizleri metod eksikliği ise bu durumu yansıtan bir husus olarak düşünülmektedir.

Ses eğitimi alanına bakıldığında Türkiye'de herhangi bir ses egzersizi metodunun günümüze kadar oluşturulmamış olması ve öğretimde hâlâ yabancı kaynakların kullanılması alanda çok önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ses eğitiminde sadece yabancı kaynaklardan faydalanmak Türk diline uygun şarkı söyleme becerisini geliştirmek için yeterli değildir. Bu alanda çeşitliliğin artırılması alternatif egzersizlerin oluşturulması alana önemli katkılar sağlayacaktır. Ses eğitiminde icra edilecek türün teknik açıda gelişiminde, türe özgü enstrümanların kullanılmasının da ayrıca önemli katkılar sağlayacağı unutulmamalıdır. Ses eğitimi verilen bu alanların yönelik icra türüne ve diline özgü zengin ses egzersizi metodları oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Özellikle Türk Müziği (THM-TSM), Opera, Caz ve Çok sesli müzik (geleneksel ve çağdaş) alanında yapılacak olan ses egzersizlerinin aynı zamanda bireylerin bu türlerde beste yapmasını destekleyeceği düşünülmektedir. Bu alanda çalışan ilgili araştırmacıların teşvik edilmeleri ve desteklenmeleri üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. "...Öğretimde temel alacağımız yöntemler, yaklaşımlar, bilgiler yaşanılır olmalıdır. Geleneksel müzik türleri, biçimleri öğrenciye öğretilmelidir.

Onların geleneksel müzik beğenilerini canlı tutarken, öte yandan ulusal temellerden yola çıkarak müziğin çağdaş ve evrensel boyutu ile tanışmalarını sağlamak izlenecek yol olmalıdır. Yapılması gereken, Atatürk devrimlerinin yapısına, çağın gelişimine cevap verecek bir müzik eğitimi sisteminde, çıkış noktasını ulusallıktan alan, evrenselliğe açık olan “Çağdaş Türk Müziği Eğitimi” sistemi kurulmalıdır” (Akbulut, 2001:83). Türk müziğinin dinamiklerinden tamamen yoksun bir şekilde evrensele açılmanın uluslararası platformda ayırt edicilik noktasında dikkat çekici farklılık yaratmayacağı açıktır. Gerek enstrümantal gerekse vokal icrada kültürel unsurların önemi göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.

ÇOK SESLİ TÜRK MÜZİĞİ REPERTUARINA YÖNELİK PİYANO EŞLİKLİ SES EGZERSİZLERİNİN ÖNEMİ VE METOD YETERSİZLİĞİ

Türkiye’de çok sesli Türk müziği şan repertuarı çalışmasından önce, uygulanan herhangi bir ses egzersizleri metodu olmadığı için bireyler hem Batı müziğinin ortaya koyduğu tonal/modal organizasyonun standartlarından, hem de Türk müziğinin makamsal yapısından mahrum kalmaktadır. Ayrıca öğreticinin ve öğrencinin eşlik edebileceği bir metod olması öğrenciyi tek başına çalışmaya teşvik edici olması yönünden de önem taşımaktadır. Türk müziğinin makamsal yapısının tınısal özelliklerini ön plana çıkaran çalgı eşliğinin oluşturulması ise bugünün bestecilerini doğrudan ilgilendiren bir konu haline gelmelidir. XIX-XX yüzyılların arasında ulusalcılık kavramının sanatın tüm alanlarına yayılması ile birlikte, “ulusal bestecilik” kavramı önem kazanmaya başlamış, nerdeyse tüm Doğu ve Batı Avrupa’da geleneksel halk müziği uluslararası sanat müziğindeki üslup arayışlarının merkezine yerleşmişti. “Her ülkenin kendi geleneğine, tarihsel geçmişine sahip çıkmasıyla başlayan bu süreçte besteciler, halk şarkılarını ve danslarını işleyerek kendi ulusal okullarını kurmuşlardır (Boran ve Şenürkmez, 2007: 219). Bu süreç, bir anlamda özellikle Batı Avrupa’nın Uluslararası Sanat Müziği’ndeki zaferine, siyasi koşulların da etkisiyle diğer halkların verdiği doğal bir tepkidir.” (Mustan Dönmez, Oyan, 2015: 91).

Kimi zaman halk ezgilerinin ritmik yapısı, kimi zaman makamsal özellikleri, kimi zaman ise olduğu gibi, tümü ile çok sesli eserlerin içerisine entegre olması, o dönemin besteciliğinde önemli eser tasarlama yaklaşımlarındandı. Fakat geleneksel halk müziği kavramı, özellikle geleneksel söyleme tarzı açısından hiç bir zaman o dönemin opera, şarkı veya *lied* gibi türlerin içerisinde besteciler tarafından işlenmemiştir. Genellikle bir halk ezgisi motifi besteci tarafından çok sesli yapının yürütücü unsuru, eserin tematik materyali olarak görülmekteydi. Çok sesli müziğin teknik, formel ve estetik özelliklerinden kaynaklanan bu durum geleneksel halk müziğinin senfonik, dolayısıyla evrensel boyutuna yükselmesine yol açmıştı. Böylelikle etnik ve kültürel kökleri farklı olan geleneksel ezgiler dünya mirasına girmiş oldu. Ulusal ekollerin bestecileri tarafından geleneksel halk müziğine önce tematik ve formel düzeylerde duyulan bu ilgi çok sonradan (XX. yüzyılın sonlarına doğru) geleneksel ses sistemlerine, tınlarına ve söyleme tarzlarına çevrilmişti. Ulusal ekoller tarafından klasik formlarda bestelenmiş olan şan veya opera eserleri, temel ses teknikleri ile icra edilmekteydi. Eserlerin içerisindeki ezgisel yapı yine de tonal sistemi içerisinde çözülmekteydi. Dolayısıyla, bir ses eğitimcisinin öğrencilere repertuar eserleri okutmadan önce bilindik ses açma metodlarına başvurması normal karşılanabilmekteydi. Fakat dünyada son yüzyılda çeşitli müzik stilleri ile birlikte farklı şan teknikleri oluşmuştur. Ayrıca çok sesli uluslararası sanat müziği kapsamında çalışan besteciler geleneksel halk müziğinin tınısına, ritmine, ses sistemine ve icra tekniklerine odaklanmış durumdadırlar.

Türkiye’nin müzikal mirası bu açıdan birçok bestecinin ilgisini çekmektedir. Türk müziği, hem zengin makamsal potansiyeli, hem çalgı çeşitliliği, hem de geleneksel ses sisteminden kaynaklanan özellikleri ile şüphesiz dünya müzik kültürü içerisinde özel yere sahiptir. Aynı zamanda, Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nde Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ulusal bestecilik ekolü oluşturması çabası sayesinde Türk müziğinin bu alanı da gelişmiştir. Birçok besteci yetişmiş, geleneksel halk müziği uluslararası sanat müziği çerçevesinde ele alınmış, haliyle çok sesli eserler oluşturulmuştur. Bu eserlerin arasında opera, oratoryo, şarkı veya türkü düzenlemeleri vardır. Ses eğitiminde kullanılabilecek çok sayıda çok sesli Türk müziği repertuarı mevcuttur. Tümü ile makamsal tarzda bestelenmiş olan şan eserleri belirli

teknik ve özellikle makamsal unsurları içermektedirler. Bu eserleri çalışırken ses eğitimcinin amacı, öğrenciyi repertuar eserine hazırlamak adına bireyin hafızasında kalıcı olabilecek bir teknik alıştırmayı gerçekleştirmektir. Burada hem makamsal olarak esere hazırlayan, aynı zamanda armonik altyapısı makam ile uyumlu olan, hem de belirli teknik zorlukları içeren bir alıştırmaya söz konusu olmalıdır. Böyle bir alıştırmaya öğrencinin tek başına da gerçekleştirebileceği bir aktivite olarak düşünülürse, hâlihazırda mevcut metod sayısı ve kapsamı bu tür faaliyete uygun olmadığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye'deki ses eğitimciler daha çok doğaçlama tarzında ses alıştırma yapılmaktadır. Makama dayalı bir ses açma metodu veya piyano eşlikli vokaliz kitabı yoktur.

ÇOK SESLİ ESERLERE YÖNELİK PİYANO EŞLİKLİ MAKAMSAL SES EGZERSİZLERİ METOD ÖNERİSİ

Ses eğitiminde kullanılan metod dağılımına bakıldığında ses açma alıştırmalarından oluşan egzersiz kitapları muhakkak bir piyano eşliği içermektedir. G. Concone (1801-1861), N. Vaccai (1790-1848), H. Panofka (1807-1887), F. Abt (1819-1885) gibi besteciler tarafından oluşturulmuş olan ses alıştırma veya vokaliz kitapları geleneksel armoni kurallarına uygun, zengin ritmik altyapısı ile tonal çok sesli müzik kavramının üzerinde kurulduğu hususu göze çarpmaktadır. Ses açmaya yönelik oluşturulan bu alıştırma temeli amacı; solisti ritmik, ezgisel ve armonik çeşitliliğe aşina etmek, klasik repertuara hazırlamaktır. Uzun yıllar önce bestelenmiş olan bu metodlar uluslararası sanat müziği repertuarına hitap etmekle birlikte, temel ses eğitiminde kullanılan esas teknikleri sistematik bir şekilde öğretmektedir. Birçok ülkede benimsenen bu metodlar muhakkak uluslararası sanat müziği repertuarının icrası için çok önemlidir. Ancak geleneksel ve çağdaş çok sesli repertuarlar için de farklı metodlar geliştirmenin önemli olduğu yadsınamaz gerçektir. Zaten yüzyıllardır kullanılan bir sistematik var deyip farklı türlere ait sözlü eser repertuarının icrasında kalıplaşmış egzersiz metodlarını çalışmak ya da çalıştırmak ve bu yolla mükemmel bir şekilde türe özgü performans beklemek elbette icracılık gerçeklerine aykırıdır. Metod oluştururken elbette gereken özen gösterilerek dikkat edilmeli, uluslararası literatür incelenmelidir. Fakat bu konuda biraz da cesaretli olmak ya da cesaretle bu işe ilgi duyan araştırmacıları desteklemek gerekmektedir. Bu süreçte deneysel yöntem aracılığı ile uygulamalı çalışmalar yoğunlaştırılmalı, farklı anasanaat dalları arası çalışmalar yaparak alanın bilgi birikimine katkı sağlayacak literatür arttırılmalıdır. Mevcut literatürde adı geçen bestecilerin şan egzersizleri, tümü ile makamsal temelin üzerinde kurulmuş çok sesli Türk müziğinin veya THM/TSM repertuarına dayalı çok sesli düzenlemelerdeki şan partilerinin icrasına yönelik hazırlayıcı çalışmalar için uygun olmadığı ortadadır.

Dolayısıyla, Türk müziği repertuarındaki makamsal yapıya uygun ses alıştırma eksikliği olgusundan yola çıkılarak belirli bir makam dizisi üzerinde ses eğitiminin temel öğeleri ve çeşitli söyleme tekniklerini öğreten piyano eşlikli "Polat Ses Egzersizleri" metodu tasarlanmıştır. Bu metodun içinde yer alan piyano eşliği makamsal egzersizlere armonik destek sağlamak için öngörülmüştür. Hicâz makamı dizisine odaklanmış olan ses alıştırma temelinin tümüne piyano eşliği düşünülmesi çalışmanın önemli bir kıstası olarak görülmüştür. Çünkü piyano, ses eğitiminde eşlik çalgısı unsurunu temsil etmektedir ve bu eğitimde yeri tartışılmazdır. Bir şan dersi çerçevesinde tonal merkezini armonik olarak vurgulayan ve ritmik/ezgisel formülleri ile solisti destekleyen piyano eşliği olmadan ses egzersizleri yaptırılması oldukça zor olabilir. Bireyin ses alıştırma icra ederken piyano eşliğinin yardımcı rolünü üstlendiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin, icracı piyano akorduna göre kendi sesini ayarlar, piyano eşliği ile daha emin bir şekilde ses egzersizinin içerisinde ilerler. Dolayısıyla, ses icrasının ezgisel unsurlarının piyano ile uyumlu bir şekilde bütünleşmesi sayesinde çalışmanın verimliliği yanı sıra bireyde kavrama ve öğrenme kapasiteleri de artmaktadır. İcra edilecek olan türe göre muhakkak eşlik sazlarının tümü icracı için aynı öneme sahiptir.

MAKAMSAL EZGİLERİN ÇOK SESLENDİRME PROBLEMİ

Türk müziğinin çok seslendirme problemine bakıldığında, makamsal sistemde bestelenmiş olan eserlerin çok seslendirilmesi ve piyano ile icrasının THM veya TSM sanatçıları tarafından pek sıcak karşılanmadığı hususunun altını çizmek gerekir. Bu bağlamda, söz konusu ses egzersizi metodunun

tümü ile Hicâz makamı dizisi üzerine kurulmuş olması, piyano eşliğinin dikey ve yatay çok sesliliğin unsurlarını içermesi de olası eleştirilere sebep olabileceğinden, aşağıda gerekli açıklamaların yer alması da metodun yazarları açısından önem arz etmektedir. Özellikle piyano eşliğinin armonik yapısı, üzerinde durulması gereken bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, Azerbaycan profesyonel müziğinin temelini atmış besteci, müzikolog, eğitimci, maarif ve yazar olan Üzeyir Hacıbeyov'un (1885-1938) "...geleneksel ses sistemi ile USM (uluslararası sanat müziği) çalgıları arasında uyum problemine yönelik düşünceleri" (Terzioğlu, 2017: 40) incelendiği konu açısından önemli bir tespite referans oluşturmaktadır. Azerbaycan geleneksel halk müziği kendine özgü bir ses sistemine sahip olduğu bilinmektedir. "Bazı makamlar piyanoda seslendirildiği zaman (Segâh, Çahargâh, Bayatı-Şiraz), piyanodaki *mi* ve *mi bemol* sesleri geleneksel ses sistemi ile uyumun bozulmasına sebep olurlar. Fakat Şark müziğinin Batı çalgılarında icrası konusunda Hacıbeyov için en önemli husus üslûptur. Üslûptaki eksiklikler ses sistemlerindeki uyumsuzlıklardan daha vâhimdir. Eğer GHM'nin (geleneksel halk müziği) icrasında üslûp eksikliği var ise ister USM, isterse geleneksel çalgılar olsun hiçbirinde milli müziğin ruhu ortaya çıkmaz (Hacıbeyov, 1926)" (Terzioğlu, 2017: 40). XX. yüzyılın başında geleneksel ses sistemi gibi hassas konu ile ilgili bestecinin düşünceleri bugün de güncelliğini korumaktadır. Bestecinin bahsettiği üslûp problemi sadece Azerbaycan besteleme geleneğinde değil, makam sistemine sahip olan tüm diğer ülkelerin çok sesli müziğinde var olan ortak bir problemdir.

Azerbaycan bestecilik ekolü bu problemi uluslararası müziği geleneği çerçevesinde çözebilmiştir. Müzik eserlerindeki milli üslûbun ortaya çıkması için makamsal faktör ön planda tutulmuş, müziksel ifadenin tüm unsurları (ezgi, ritim, çalgı, armoni) bu amaca hizmet etmiştir. Diğer taraftan Azerbaycan bestecilik ekolü mensuplarının kendi eserlerinde geleneksel ses sisteminin birebir yansımını hedeflemedikleri, daha çok milli karakterin aktarılması uğruna çeşitli yöntemlere başvurdukları hususunun altını çizmek gerekir. Uluslararası sanat müziği çerçevesinde milli üslûbun dinleyiciye ulaştırılması uğruna Azerbaycan ekolünün bestecileri, tıpkı bu ekolün öncüsü olan Ü. Hacıbeyov gibi, özgür besteci içgüdüğü ile oluşturulan çarpıcı eserler sayesinde geleneksel ses sistemi ile tampere ses sistemi arasındaki uyumsuzluk problemini ortadan kaldırmışlardı. Daha doğrusu, bu problemin bestecilik pratiğinin dışında kalmasını sağlamışlardı. Bu bağlamda Türk bestecisi olan Turgay Erdener'in Türk geleneksel ses sisteminin uluslararası sanat müziği içerisindeki yeri hakkında belirttiği hususlar bu konuya bugünün besteci görüşünü aktarmaktadır. Şöyle ki, besteciye göre "...bestecilik çok bireysel bir faaliyet olduğundan dolayı, halk müziği unsurlarının uygulama şekli besteciden besteciye değişebilir. Bununla birlikte, bestecinin özgür bir birey olduğunun altını çizen Erdener'e göre, GHM kavramı USM çerçevesinde serbest bir şekilde kullanılabilir." (Terzioğlu, 2017: 147). T. Erdener'e göre "Türk müziğindeki koma kavramı besteci için engelleyici olmasa da, kısıtlayıcı olabilir. Eğer söz konusu GHM unsurlarını uygulayan orijinal bir eser ise, besteci bu esere Türk müziği ses sistemini özgürce kullanmalıdır. Makamsallığın katı nazari unsurları doğrultusunda eser yazılmamalıdır" (Terzioğlu, 2017:148). Aynı zamanda besteci "eser dışında oluşturulmuş nazari arayışların üzerinde (Makamsal Armoni kavramı gibi) gerçekleşen bir uygulama"nın doğru olmadığını altını çizmektedir (Terzioğlu, 2017: 148). Türk müziğinde Hicâz makamı sık sık kullanılan bir makamdır. Aynı zamanda Hicâz makamı, Türk müziğinin piyanoda da icra edilebilecek az sayıda olan makamlarından biridir. "Polat Ses Egzersizleri" metodunun yazarları Hicâz makamının bu özelliğini göz önünde bulundurarak her bireyin ses açma çalışması sırasında kullanabilecek Türkçeye uygun ezgiler ile çok sesli bir eşlik oluşturulmasını hedeflemişlerdir.

MAKAMSAL EZGİ VE DİKEY ÇOK SESLİLİK

Çok sesli müzik yapısının vazgeçilmez özelliklerinden biri dikey olarak gelişen armonik anlatımının ana ezgisi ile birlikte yürütülmesidir. Armonik altyapı çok sesli eserlerde her zaman yürütücü unsurdur. Ezgi ne kadar belirgin ritmik, makamsal veya tınsal özelliklerini taşısa da, ancak doğru armonik altyapı sayesinde içindeki potansiyel ortaya çıkabilir. Türk çok sesli müziğinin içinde barındırdığı armonik anlatım kavramının incelenmesi ve bu kavramı Batı müziği armonisinde olduğu gibi belirli bir armonik sistem çerçevesine oturtulması hususu çalışılması gereken bir konudur. Türk repertuardaki çok sesli eserler XX. yüzyılın 30-lu yıllarından sonra oluşturulmuş olması nedeni ile bu konu Türk müzikolojisinde hâlen yeterince incelenmiş değildir. Türk müziği armonisi ile ilgili sayılı çalışmalar da (K. İlerici, N. Levent) milli armonik üslûbu hakkında yalnız nazari bilgiler sunmaktadır.

Bu çalışmalar Türk bestecilerinin çok sesli eserlerinde uygulamış oldukları armonik yürüyüş modellerini sistemleştirmemektedir. Bir besteci kendi eserinin armonik altyapısını oluşturduğu zaman içindeki akorların tınısını, aynı zamanda armonik yürüyüşlerde ortaya çıkan uyumu veya uyumsuzluğu esas alır. Dolayısıyla nazari açıdan mantıklı olarak kabul edilen armonik yürüyüşler uygulamada zayıf bir tınısal etki bırakabilir, makamsal özellikleri silinmiş bir şekilde “milli üslubu” (Hacıbeyov) tam aktaramayabilir.

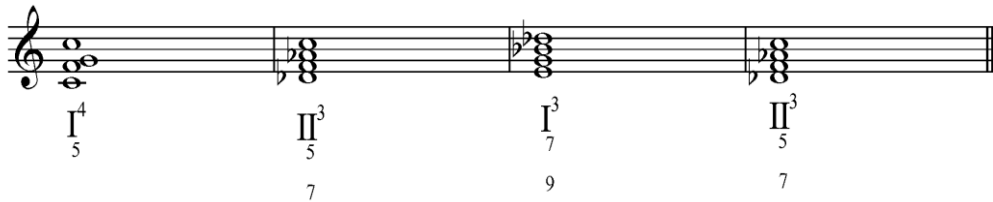
V. Terzioğlu, “Bestecilik Pratiğinde Geleneksel Halk Müziğinin Yeri ve Uygulama Modelleri: Azerbaycan Bestecilik Ekolü Örneği” başlıklı doktora tez çalışmasında Geleneksel Halk Müziği örneklerinin armonizasyon yöntemlerine yer vermiştir. “GHM ve GSM örneklerinin çok seslendirme çalışmalarında ortaya çıkan mevcut durum, tartışmaya açık olan aşağıdaki düşünceleri ortaya koymuştur:

- Makamsal ezgileri armonize ederken ezgilerin makam özelliklerini göz ardı etmeksizin geleneksel armoni ile çağdaş armoninin sunduğu olanaklarından faydalanması, çok yönlü bir armonik yapıyı ortaya çıkarabilir.
- Makam kavramının geniş bir çerçevede alınması armonik çeşitliliğini artırır.
- USM stilinde besteciler nasıl ki tonal veya atonal sistemlerin içerisinde modal unsurları içeren orijinal armonik çözümler üretmişlerse, aynı şekilde Türk dünyasının bestecileri de makamsal sistemin içerisinde kimi zaman tonal, kimi zaman ise farklı armonik stilleri ile zenginleştirilmiş bir armonik dil geliştirebilirler” (Terzioğlu, 2017: 145).

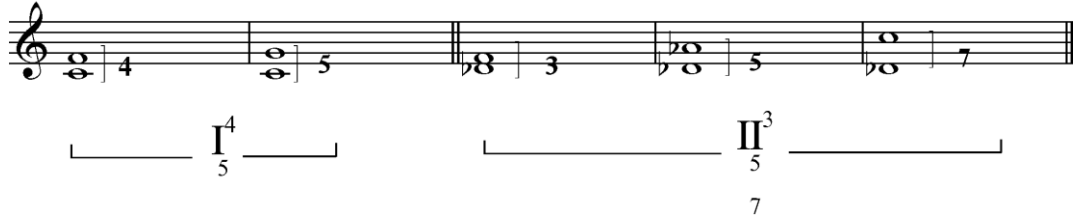
MAKAMSAL EZGİLERE PİYANO EŞLİĞİ OLUŞTURMA YÖNTEMLERİ

Hicâz makamının Do - Sol ve Mi dizileri üzerinde kurulan “Polat Ses Egzersizleri” metodu makamın tüm derecelerinde çıkıcı ve inici motifleri içermektedir. Farklı metrik ve ritimsel organizasyonları içeren ses egzersizlerinin piyano eşliğinde Hicâz dizisinin eksenini önemli rol üstlenmektedir. Burada makamsal merkez olarak düşünülen Do - Sol ve Mi sesleri tonal armonideki eksen duygusunu ifade eden Toniğe eşdeğer önem taşımaktadır. Geleneksel armonide “pedal” kavramını (yani armonik oluşumların temelinde yer alan tek bir akorun sürekli tekrarlanması ile ortaya çıkan etki) oluşturan akorlar Tonik veya Dominant türünde olduğunu görmek mümkün. Tekrarlanan armoni her zaman kalıcı bir unsur olarak algılandığı için egzersizlerin eşliği de bu yöntem üzerinde kurulmuştur. Hicâz makamının eksenini duyurmak ile beraber (sol el partisi) piyano eşliği vokal çizgisini de takip etmektedir. Sağ el partisinde ses ezgisine uygun akorlar yer almaktadır. Bu akorlar üç, dört veya beş sesli armonik oluşumlardan türetilmiş öğelerdir. Makamsal armoni öğretilerinden bağımsız bir şekilde, makama özgü olarak tamamı ile tınısal özelliklerine göre seçilmiş ve aralıksal yapılarına göre şifrelenmiş metodun piyano eşliği akorları aşağıdaki şekiller 1, 2 ve 3 aracılığı ile incelenebilir:

Şekil 1. (Bkz. Nota 1.), Soprano: Rezonans, Artikülasyon 1, Piyano Eşliği

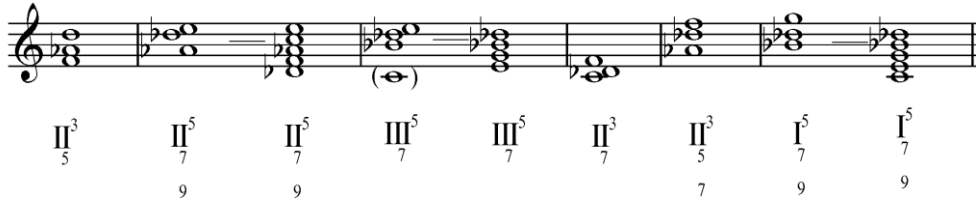
Şekil 2. Akorların Aralıklal Yapısı ve Şifrelemesi

Yukarıdaki Şekil 2’de “Polat Ses Egzersizleri”nin piyano eşliğinde yer alan akorların aralıklara göre yapısı gösterilmektedir. Do kararlı Hicâz dizisinin I. derecesi üzerine bir 4’lü ile bir 5’li aralıkların üst üste getirilmesi sonucunda I. derece 4/5 akoru oluşmaktadır. Şekil 2 akorun temel sesi ile bir üst ses arasında oluşan aralığın ismini bir rakam olarak akorun şifresine yazıldığını göstermektedir.

Diğer derecelerin üzerinde 3’lü aralıkların üst üste eklenmesi ile birlikte 4 ve 5 sesli akorlar ortaya çıkmaktadır. Tüm bu akorlar Do ekseninin sürekli duyurulması sonucunda oluşan armonik “pedalın” üzerinde kurulmaktadır. Piyano eşliğinde 9’lu ile 7’li akorların belirli seslerini çevirmek veya devre dışı bırakmak suretiyle üç veya dört sesli armonik oluşumları görmek mümkündür. Geleneksel armonideki akor şifrelemesinden farklı olarak bu akorlar çevrildiği vakit şifredeki rakam sırası ve şekli temel durumundaki rakam dizilişi ile aynıdır.

Şekil 3. (Bkz Nota 2.), Soprano: Rezonans, Artikülasyon 2, Piyano Eşliği

Piyano eşliğini oluşturan bu gibi armonik kuruluşlar daha çok sağ elin partisinde yer almaktadır. Sol el partisi ise tümü ile Hicâz makamının Do dizisindeki ekseninin periyodik tekrarlanmasının üzerinde kurulmaktadır. “Polat Ses Egzersizleri” metodunun ses alıştırmaları “kolaydan zora doğru” prensibine göre oluşturulduğundan, piyano eşliği de bu prensip çerçevesinde gelişmektedir. Basit metrik organizasyonundan başlayarak, birleşik ve aksak ölçü sistemlerine kadar uzanan “Polat Ses Egzersizleri”nin ezgisel materyali piyano eşliğinin de strüktürel özelliklerini etkilemektedir. Aşama aşama, bölüm bölüm ilerleyen bu metodun piyano eşliği her ne kadar giderek yoğunlaşan bir armonik yapıya sahip olsa da, metodun yazarları bireylerin çalgısal zorlukları aşabileceklerini ve ses açma çalışmalarında bağımsız bir şekilde kendilerine eşlik yapabileceklerine inanmaktadırlar.

HİCÂZ MAKAMI DİZİSİ KULLANILARAK OLUŞTURULAN “POLAT SES EGZERSİZLERİ” METODU

Araştırma konusu kapsamında ses eğitiminde bahsedilen mevcut problemlerin çözümüne yönelik ses eğitimi uzmanı müzikolog Dr. Sibel Polat’ın doktora tezinde yer verdiği “Polat Ses Egzersizleri” metodu öneri olarak sunulmuştur. “Polat Ses Egzersizleri” çalışmasına besteci ve müzikolog Dr. Vefa Terzioğlu tarafından yazılan piyano eşliği ile bu alanda ilk olacak çalışmaya önemli katkılar sağlanmıştır. Egzersizler aynı zamanda Türkçe dil özelliklerine uygun olması açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda temel Batı müziği eğitimi almış bireylerin icra edeceği çok sesli Türk müziği eserlerinin makamsal yapısına uygun egzersizler ile esere hazırlanması bu metodun başlıca hedeflerinden biridir.

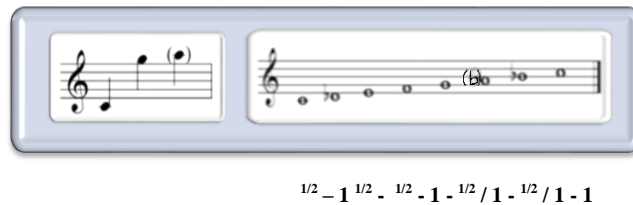
“Tarih boyunca Doğu ve Batı medeniyetlerinde çeşitli diziler kullanılmıştır. İlk Çağdaki Yunan medeniyetinin müzik sistemi, mod adı verilen makamsal dizilere dayanır. Modal sistem tarih boyunca etkili olmuştur. Bugün kullanılan dizilerin kaynağı Antik Yunan modlarıdır. Orta Çağ boyunca Avrupa

müziğinde modlardan yararlanılmıştır. Orta Çağ'da Avrupa'daki halk şarkılarının çoğunluğu modaldır. Rönesans döneminden başlayarak tonal müziğin yaygınlaşması ve çok sesliliğin gelişmesiyle modal sistem yerini tonal sisteme bırakmıştır. Yirminci yüzyıl başlarında ise modlar, tekrar ilgi görmeye başlamış ve birçok besteciye esin kaynağı olmuştur. Caz müziğinde de bu dizilerden yararlanılmaktadır” (Şen, Özer, Ermiş, 2017: 22). Dolayısı ile zengin geçmişe sahip olan Türk müziği makamlarından yoksun şekilde eğitim sürecini gerçekleştirmek bireyler için büyük eksiklik olarak düşünülmekte ve ulusal müzik bilincinin oluşturulmasında problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak Hicâz makamı dizileri ile “Polat Ses Egzersizleri” metodu oluşturulmuştur. Bu egzersizler ile ulu önder M. Kemal Atatürk'ün de vurguladığı gibi ulusal unsurlar göz ardı edilmeden evrensele ulaşmak hedeflenmiştir. Muhakkak ki Avrupa farklı alanda verilen eğitim türlerine ve dillerine göre metod oluşturma yönünden başarılıdır ve örnek alınacak niteliktedir. Bu nedenle “Polat Ses Egzersizleri” metodu oluşturulmadan önce ayrıntısı ile Batı müziği egzersiz literatürü incelenmiş, referans alınmış ve ülkemiz çok sesli Türk müziği icrasından önce kullanılabilir ve faydalı olacağı düşünülen “Polat Ses Egzersizleri” metodu oluşturulmuştur. Polat'ın öğretici olarak edindiği deneyimler, aldığı uzman görüşleri ve öğrencilerden aldığı dönütlerden yola çıkılarak mevcut Batı müziği egzersizlerinin bireyin icra edeceği tür olan Geleneksel Türk Müziği (THM-TSM) ve Çoksesli Türk Müziği eserlerine hazırlık aşamasında herhangi bir duygusal bağ oluşturmadığı tespit edilmiştir. Polat'ın doktora tezinde deneysel yöntem uygulanarak çalıştırılan öğrencilerin Hicâz makamı dizisi ile oluşturulan “Polat Ses Egzersizleri” ne ilgilerinin gerek gözlem gerekse öğrencilere yapılan anket ile olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

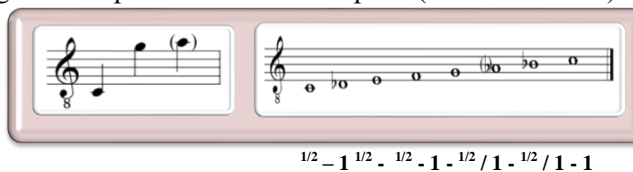
“Ses egzersizleri sesi geliştirmek ve belirli teknikleri kazandırmak amacıyla yapılaş amacına göre ses aralığı ve seslendirildiği harfleri değişen ses dizisidir. Her öğretmenin farklı ses egzersizleri vardır. Bunlar kişilerin aldıkları eğitim ve yaratıcılıkları doğrultusunda farklılıklar gösterirler. Ses egzersizleri genellikle vokal seslerle yapılırlar. Bazen vokal seslere konsonant seslerde eşlik edebilirler. Seslerin doğru boğumlanması, ses egzersizlerinin de doğru yapılmasını sağlar” (Kurt, 2004: 70).

Vokal egzersizlerin amacı, bireyin sesini ısıtmak ve türe özgü şan tekniğini geliştirmektir. Kolaydan başlayarak zora doğru giden ses egzersizleri, nefesin ve sesin denetim altına alınmasını, ses organının ve ses kaslarının güçlenmesini, rezonans, artikülasyon, diksiyon, fonasyon, odaklama, entonasyon, nüans, legato, staccato, glissando, trill, vibrato yapabilme becerisinin geliştirilmesini sağlar (Kolçak, 1998: 44). Araştırma konusu kapsamında Levent (1998)'in “Türk ve Batı Müziği Ezgilerde Çokseslilik Yöntemi” isimli kitabında yer verdiği Hicâz makamına ait tampere sisteme uygun sekiz diziden sadece üçü örnekleme alınmış ve bu dizilerdeki sesler ile yatay melodiler oluşturularak çıkıcı ve inici şekilde “Polat Ses Egzersizleri” metodu basitten karmaşığa şeklinde bir hiyerarşi içerisinde hazırlanmıştır. Oluşturulan egzersizler Soprano (do kararlı), Tenor (do kararlı), Alto (sol kararlı), Bas (mi kararlı) ses gruplarının ses sınırları göz önünde bulundurularak aşağıda gibi oluşturulmuştur.

Tablo 1. Soprano Ses Genişliği ve Tampere Sistemde Transpoze (Do sesi üzerine) Hicâz Makamı Dizisi

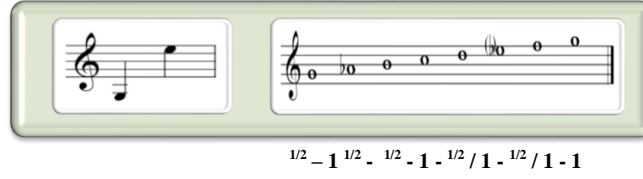

Tablo 2. Tenor Ses Genişliği ve Tampere Sistemde Transpoze (Do sesi üzerine) Hicâz Makamı Dizisi

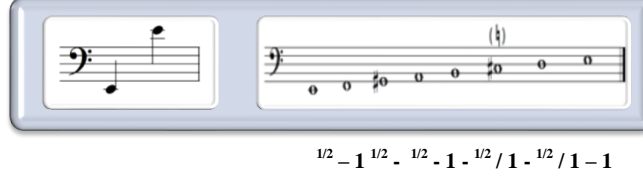

Tablo 3. Alto Ses Genişliği ve Tampere Sistemde Transpoze (Sol sesi üzerine) Hicâz Makamı Dizisi

Tablo 4. Bas Ses Genişliği ve Tampere Sistemde Transpoze (Mi sesi üzerine) Hicâz Makamı Dizisi

(Polat 2017: 52).

Araştırmacı tarafından çıkıcı ve inici bir şekilde tasarlanan “Polat Ses Egzersizleri” metodunun, ses eğitimcisi kontrolünde bireyin en alt ve en üst ses ranjı (amatör ve profesyonel ses sınırları) göz önünde bulundurularak çalıştırılması göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Kişi amatör ise önce orta aralığı kapsayan seslerde çalışma yapması, daha sonra zamanla alt ve üst seslere belirli bir program çerçevesinde eğitimcinin yönlendirmeleri doğrultusunda geçmesi hem ses sağlığı hem de sesin doğru kullanımı için faydalı olacaktır. Araştırmada örnekleme alınan Hicâz makamı dizisine ait zengin armoniklerin ses eğitiminin temel öğelerinin ve çeşitli söyleme tekniklerinin kazandırılmasında hem sesin makamsal ezgiler ile ısınması hem de esere adaptasyonun artırılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ses eğitiminin temel öğelerinin ve çeşitli söyleme tekniklerinin kazandırılması için hicâz makamı dizisi kullanılarak oluşturulan “Polat Ses Egzersizleri” nde Tabloda 1’ de sıralanan belli başlı kavramlara yer verilmiştir.

Temel Öğeler	Çeşitli Söyleme Teknikleri
☐	☐
☐ Postür	☐ Odaklama
☐ Solunum	☐ Entonasyon
☐ Rezonans	☐ Nüans
☐ Artikülasyon	☐ Legato
☐ Diksiyon	☐ Staccato
☐ Fonasyon	☐ Glissando
	☐ Tril
	☐ Vibrato

Tablo 4. Ses Eğitiminin Temel Öğeleri ve Çeşitli Söyleme Teknikleri (Polat, 2017: 4)

(Bkz. Polat, 2017, “Ses Eğitiminin Temel Öğeleri ve Çeşitli Söyleme Tekniklerine Yönelik Uzman Görüşleri ve Performans Değerlendirme Ölçeği Örneği” isimli makale çalışmasında ilgili kavramların tanımlarına yer verilmiştir).

Ses gruplarından Soprano, Alto, Tenor, Bas için yazılan “Polat Ses Egzersizleri” birlik, ikilik, dörtlük, sekizlik, onaltılık, otuzikilik nota değerlerinden oluşturulan, Hicâz makamı dizisi şeklindedir. Egzersizler üzerinde virgül (,) işareti ile nefes yerleri belirtilmiştir. Belirtilen nefes yerleri eğitimci tarafından öğrencinin durumu göz önünde bulundurularak değiştirilebilir. Türkçeye uygun vokal ve konsonlar ile oluşturulan ses egzersizlerinde B2, k2, B3, k3, T4, T5, B6, k6, k7 ve T8 aralıklar kullanılmıştır. Araştırma konusu kapsamında hazırlanan egzersizler belirli bir tempo hiyerarşisi içerisinde ve iki (2/4) ve dört (4/4) zamanlı ölçüler kullanılarak oluşturulmuştur. Kitap çalışması olarak ileride geliştirilmesi düşünülen bu çalışmada aynı zamanda Türk müziğinin bazı usullerinin kullanılması da hedefleniyor (Polat, 2017: 4).

Şekil 4. Soprano “Rezonans–Artikülasyon” İçin Uygulanan “Polat Ses Egzersizleri” (Nota 1)

EGZERSİZ 1

SOPRANO
REZONANS, ARTİKÜLAYON 1

Ses Egzersizi: Sibel POLAT
Piano Eşliği: Vefa TERZİOĞLU

♩ = 60

Soprano

Piano

S

Pno.

***

S

Pno.

S

Pno.

(Polat, 2017: 118, 119).

Şekil 4. Soprano “Rezonans–Artikülasyon” İçin Uygulanan “Polat Ses Egzersizleri” (Nota 2)

EGZERSİZ 2

SOPRANO
REZONANS, ARTİKÜLASYON 2

Ses Egzersizi: Sibel POLAT
Piano Eşliği: Vefa TERZIOĞLU

♩ = 78

Soprano

Piano

5

S

Pno.

41

S

Pno.

45

S

Pno.

***

(Polat, 2017: 118, 119).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sürecinde Avrupa kaynaklı Klasik Batı müziği eserleri icrası için geliştirilen ses egzersizlerinin türe özgü olan muhakkak model özelliklerini taşıdıkları sonucuna varılmıştır. Fakat bu egzersizlerin Türkiye’de icra edilen tüm sözlü türler için faydalı olacağını söylemek hatalara neden olabilir. Temel ses eğitimi piyano eşliğinde öğrenenler için tampere sisteme göre düzenlenmiş Geleneksel Türk Müziği (THM-TSM) ve Çoksesli Türk Müziği repertuarına ve dizisine uygun mevcut egzersizlere alternatif olabilecek çalışmaların ayrıca alan için önemli katkılar sağlayabileceğine inanılmaktadır.

Ses eğitimi uzmanlarının icra türüne göre piyano, ud, tanbur, kanun vb enstürüman uzmanı sanatçılar ile ortak çalışmalar yaparak metod oluşturması ses eğitimi alanına yenilik getirmesi, mevcut egzersizlere bir alternatif olması ve türe özgü egzersizler ile daha başarılı icracıların yetişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Farklı müzik türlerinin icrasına ve Türkçeye uygun ses egzersizi metodlarının oluşturulması önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Belirli yaşanmışlık sonucunda ortaya çıkan köklü bir geçmişe sahip o topluma özgü ezgilerin eğitim sürecinde kullanılması bireyde aidiyet duygusu uyandıracak, böylece öğreticinin bireye kazandırmak istediği hedef davranışların öğretimini hızlandıracaktır.

Ses eğitiminde, bireyin içinde yaşadığı kültürel değerleri yansıtan eserlerin ve egzersizlerin kullanılması, öğretimde daha hızlı ve kalıcı sonuçlar elde edilmesinde yardımcı bir unsur olabilir. Özellikle ses eğitimi sürecinde ses için bestelenmiş ya da yeniden düzenlenmiş Türk Müziği eserlerine yer verilmesiyle bireylerin bu alandaki ilgi, dikkat ve başarı düzeyi artacaktır. Ses eğitimi verilen kurumlarda bireyin yakın çevresinden uzağa açılan bir anlayışın hâkim olması, davranışın niteliğini ve kalıcılığını arttırmada önemli ve olumlu bir fonksiyonu yerine getirecektir. Bu amaçla eğitim-öğretim süreçlerinde geleneksel eserlere de yer verilmeli bu konuyla ilgili farklı öneriler desteklenmeli, ilgili eserlere yönelik ses egzersizi yöntemleri olabildiğince çoğaltılmalıdır. Aynı zamanda, Türk müziği zenginliklerinin çok sesli eşlik çalgıları armonik altyapısına yansması hususuna geniş açıdan bakılmalıdır. Bestecilerin geleneksel ve çağdaş armoni stillerinin sunduğu olanakları bilmeleri, bu konuda uzmanlaşmış olmaları gerekmektedir. Diğer taraftan, makam içerisinde çalışıldığı için bugüne kadar konu ile ilgili birikmiş olan nazari bilgileri harfiyen uygulanması besteciden beklenmemeli. Makamsal temelin üzerinde kurulan çok sesli bir eşlik sırf Makamsal Armoni öğretileri çerçevesinde oluşturulduğu için etkili olamayacağı gibi, diğer armonik stillerin çerçevesinde oluşturulan altyapılar da bu ürünün özünü ortaya koyamaz. Dolayısıyla, ancak armoninin tüm stilistik özelliklerinin besteci tarafından benimsenmesi, harmanlanması ve özgürce uygulanması sonucunda milli ruhu veya “milli üslubu” (Hacıbeyov) içeren bir armonik dil oluşturulabilir. Müziksel anlamda “milli üslubun” duyurulması ise bireye doğal “kültürel sahasına” yakınlığını hissettirecek, çalışmasını pozitif yönde etkileyecektir.

Ses eğitiminde hem geleneksel hem de çağdaş Türk müziğine uygun kabul edilebilir bir eğitim planının geliştirilmesi ve bu modelin literatüre kazandırılması ulusal müziğimiz için büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye'deki temel ses eğitimi sürecinde diğer eserlerin yanında Geleneksel Türk Müziği (THM-TSM) ve Çok Sesli Türk Müziği eserlerinin materyal olarak henüz tam anlamıyla kullanılmadığı, sebebinin ise Geleneksel Türk Müziği (THM-TSM) ve Çok Sesli Türk Müziği eserlerinin Batı kaynaklı eserlerde olduğu gibi herhangi bir çalışma sistematığının hâlâ oluşturulmamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ses eğitimi sürecinde diğer eserlerin yanında Geleneksel Türk Müziği (THM-TSM) ve Çok sesli Türk Müziği eserlerinin daha yaygın kullanılması için repertuara uygun çalışma düzenine ihtiyaç olduğu açıktır. Ayrıca, makamsal ezgiler ile oluşturulan ses egzersizlerinin yurtdışında özellikle Çok Sesli Türk Müziği koro icracılarının faydalanabileceği ulusal bir kaynak olması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir (Polat, 2017: 114, 116, 117).

Bilgilendirme / Acknowledgement: Bu çalışma 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar (ICES-2018) Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

AKBULUT, E (2001). "Çağdaş Müzik Eğitiminde Türk ve Batı Müziğinin Yeri", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.10

HACİBEYOV, Ü. (2016). "Şerq Musiqisi ve Qerb Musiqi Aleti" Maarif ve Medeniyyet, No 4/1926 <http://uzeyir.musigi-dunya.az/az/article42.html> , 09 Aralık 2016

HORSTMANN, S (2009). Choral Vocal Technique, GIA Publications, Inc. Chicago

KURT, F (2004). Bedensel ve Zihinsel Gelişme Tekniklerinin Ses Eğitiminde Kullanılabilirliği, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

LEVENT, N (1998). Türk ve Batı Müziği, Ezgilerde Çokseslilik Yöntemi, İzmir, Piyasa Matbaası.

MUSTAN DÖNMEZ, B - OYAN, S (2015). "Ulusalçılık Akımı" Bağlamında Yerel Müzik Öğelerinin Uluslararası Sanat Müziğindeki Kullanımı", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 18, s. 87-102

ÖZEL, M vd (2015). Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri, Batı Müziği Tarihi 11. Sınıf, MEB Yayınları

POLAT, S (2017). "Ses Eğitiminin Temel Öğeleri ve Çeşitli Söyleme Tekniklerine Yönelik Uzman Görüşleri ve Performans Değerlendirme Ölçeği Örneği", *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, Cilt/Vol. 3 Sayı/No. 1 (2017): 1-18

POLAT, S (2017). "Ses Eğitiminin Temel Öğelerinin ve Çeşitli Söyleme Tekniklerinin Kazandırılmasında Makamsal Ezgilere Dayalı Egzersizlerin Kullanılabilirliği", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.

ŞEN, Ç vd (2017). Batı Müziği Teori ve Uygulaması (Türk Halk Müziği) Ders Kitabı 10, Ortaöğretim Güzel Sanatlar Lisesi, MEB Yayınları

TERZİOĞLU, V (2017). "Besteleme Pratiğinde Geleneksel Halk Müziğinin Yeri Ve Uygulama Modelleri: Azerbaycan Bestecilik Ekolü Örneği", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.